

Asia: VN/16552/2022

Arviomuistio lautamiesten valintatavasta

Lausunnonantajan lausunto

1. Pitäisikö lautamiesten valintatapaa muuttaa nykyisestä? Miksi?

Arviomuistiossa todetun tavoin kysymys koko lautamiesjärjestelmästä on paljolti oikeuspoliittinen. Lautamiesten valintatavan muuttamista olisi arvioitava koko lautamiesjärjestelmän uudistamisen (so. säilyttämisen jossakin muodossa) tai lakkauttamisen perusteellisessa punninnassa. Tällöin keskeinen kriteeri on tuomioistuimien todellinen riippumattomuus ja neutraliteetti sekä myös millaisena ne näyttäytyvät. Mikäli tyydytään vain valintatavan muuttamiseen, voinee käytännössä tulla kysymykseen lähinnä ns. Ruotsin malli, jossa minimitasolla täytetään Grecon suositukset etäännyttämällä lautamiesten valintaa ainakin muodollisesti politiikasta.

2. Jos lautamiesten valintatapaa muutetaan, kenen pitäisi nimetä lautamiesehdokkaat? Miksi?

Tämän osalta viitataan lähtökohtaisesti edellä kohdassa 1. lausuttuun. Arviomuistiossa esimerkiksi lautamiesten kelpoisuusvaatimukset on rajattu pois tarkastelusta, eikä siihen oteta tässä lausunrossakaan kantaa.

Nyt arvioitavana olevassa suppeassa muutoksessa ei ole muuta mahdollisuutta kuin säilyttää nykyinen valintajärjestelmä lähtökohtana. Valintaa ei ole syytä kytkeä itse kunnallisvaaleihin tai niiden ajankohtaan. Käytännössä valinta olisi syytä tehdä niin, että esimerkiksi puolet lautamiehistä vaihtuisi samalla kertaa neljän vuoden rytmissä. Yhä enemmän on menty siihen suuntaan, että lautamiehistä vaihtuu kerralla suurin osa eli lautamiehenä ei jatketa. Tämä on ongelmallista muun ohessa lautamiestehtävän oppimisen ja osaamisen näkökulmasta.

3. Pitäisikö lautamiesten mahdollinen rikostausta selvittää ennen kuin heidät voitaisiin nimittää tehtäväänsä? Jos, niin kenen pitäisi tällainen selvitys tehdä?

Lautamiesten rikostausta on selvitettävä vähintään suppealla turvallisuusselvityksellä ennen heidän nimittämistään tehtäväänsä. Luontevimmin tämä sopisi Tuomioistuinvirastolle, jonka olisiärkevintä hoitaa keskitetysti kuntien kanssa koko lautamiesten valintaprosessi tehtävään nimittämistä lukuun ottamatta. Luonnollisesti tämä vaatisi lisäresurssointia virastolle. On selvää, että mikäli mitään

tehtäviä lautamiesten valinnassa säädettäisiin käräjäoikeuksien hoidettavaksi on resurssitarve huomattavasti suurempi kuin keskitetyssä järjestelmässä.

4. Jos lautamiesehdokkaista olisi enemmän kuin lautamiespaikkoja, kenen pitäisi valita lautamiehet asetettujen ehdokkaiden joukosta? Miten valinnan pitäisi tapahtua?

Tuomioistuinvirasto voisi hoitaa tämän esimerkiksi arpomalla, vaikka tässä tavassa onkin haasteensa muun ohessa lautamiesten ikäjakauman osalta.

5. Jos lautamiesten valintapaa muutetaan, kenen pitäisi nimittää lautamiehet? Miksi?

Käytännössä se, mikä taho tekee nimittämisen on pitkälle muodollisuus. Se on kuitenkin periaatteellisesti tärkeä. Nimittämisen voisi keskittää hovioikeuspiireittäin eli nimittämisen tekisi hovioikeus.

6. Muita kommentteja arviomuistiosta?

Arviomuistio on rajattu lautamiesten valintatapaan. Se on neutraali ja erittäin hyvin laadittu. Siinä on riittävästi tarkasteltu ja arvioitu nykytilaa sekä säädettyjä käräjäoikeuden kokoonpanosäännösten muutoksia. Myös kansainvälinen vertailu sekä pohdinta lautamiesten valintatavoista on kattava ja eri liitännäiskysymyksiäkin on tuotu esille mahdollista jatkotyötä ajatellen.

Almgrén Markku
Kymenlaakson käräjäoikeus